

az, hogy egy nemzetközileg definiált szaknyelv nehezen idomul az egyes nyelvekhez, illetve az egyes nyelvek nem igazodnak a nemzetközihez. A fő gondot pedig az jelenti, hogy a nyelvek állandóan változásban vannak és ezt nagyon nehéz követni (Az oroszok Bécsben fenntartottak egy irodát, hogy standardizálja, hogy minek mi a helyes értelmezése. A döntést egy bizottság hozta. Aztán mikorra egy értekezlet-sorozat véget ért és végre döntöttek, akkorra már a probléma csak a tudománytörténetet érdekelte.) Nem akarok erről hosszan polemizálni, azt hiszem azonban, hogy akkor jutunk legtöbbre, ha minden szóba jöhető nyelvet figyelembe veszünk. A nemzetközileg mértékadó nyelvek amúgy is kialakulnak egy adatbázis stb mentén. Pl. ezt terjesztik a referáló

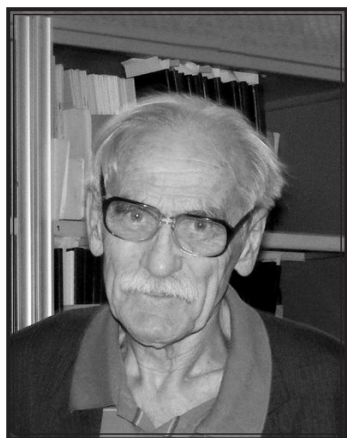
lapok. A gyakorlatban ez a probléma kisebb, a valódi problémát az jelenti, hogy a nyelvek rendkívül gyorsan változnak, továbbá, hogy szinte naponta új témák jelentkeznek.

Érzem, hogy abba kell hagyni, mert az ember elvész a részletekben.

Annak örülök leginkább, hogy ha nem is státuszilag, de visszatért a szakmához. Jó hogy Szentendrén azt a közösséget találta meg, amely úgy látszik több oldalról elégíti ki igényességét. Remélem, hogy hallok még magáról.

Isten áldja és kegyelemteljes Karácsonyt és boldog újesztendőt kíván szeretettel: Horváth Tibor”

Közreadta: Drobinoha Angéla

Meghalt az utolsó nagy autodidakta könyvtáros: Kövendi Dénes (1923–2011)

A felsőfokú magyar könyvtárosképzés több mint egy évszázadra tekinthet vissza. Mégis bizonyos, hogy mint szinte minden igazi szakmában, tudományágban (stb.), a professzionalitás csak jódarab idő után válik uralkodóvá, normává, mér-

cévé, megkerülhetetlen valamivé. A könyvtár szakot végzett, valóban profi könyvtárosok első igazi nemzedéke, a késő húszas, kora harmincas évek nagyjai (épp csak szemelgetve az immáron legendás nagy nevek közt: Papp István, Kiss

Jenő, Zircz Péter, Futala Tibor, Horváth Tibor, Bereczky László, Takács Miklós, Varga Béla stb., stb., stb. stb.) voltak. A professzionalitás követelményére mint pontot az i-re a könyvtári törvény tette ki, kimondván, hogy könyvtáros az, akinek (többek közt persze) könyvtár szakos diplomája van. De természetesen a korábbi generációk rendre autodidakták voltak. A legnagyobb, legjelentősebb, meghatározó – minden tekintetben, oktatásban, publikációkban, gyakorlatban, könyvtárvezetésben meghatározó óriások (nem túlzás a szó) – rendre autodidakták voltak. Nem volt könyvtár szakos diplomája sem *Szabó Ervinnek*, sem *Kovács Máténak*, sem *Sallai Istvánnak*, sem... Hadd, ne soroljam szakmánk legnagyobb képviselőinek nem is olyan rövid névsorát. Ezek az óriások hatalmas könyvtártani szakmunkákat, európai kitekintésben is kiemelkedő jelentőségű írásokat, mind a mai napig meghatározó jelentőségű könyvtári rendszereket alkottak; oktattak, méghozzá felső fokon, kinevelték és bevezették a könyvtárak világába, a „könyvtártudományba” és csatolt részeibe a már említett első igazi profi könyvtárosi nemzedéket. Majd persze, a későbbiek is.

A hatvanas években immáron a profik kora következett. *Kövendi Dénes*, korábban az Országos Szabadművelődési Tanács titkára, gimnáziumi tanár, a (soknevű) művelődésügyi minisztérium orosz fordítója, gyengélkedő tüdeje miatt sokszor tüdőszanatóriumok lakója (stb.), aki végül 1968-ban az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtártudományi és Módszertani Központ Könyvtártudományi Szakkönyvtárának munkatársává vált. És e helyen dolgozott nyugdíjazásáig, majd tovább is, egészen 2000-ig. Igazi könyvtáros lett, könyvtári munkát végzett. Ám hogyan és miért?

Kövendi Dénes édesapja, ez ma kevésbé tudott, a legnagyobb magyar klasszikus filológusok egyike volt. Német egyetemeken tanulta ki a szakmát, és bár igaz, hogy Kunszentmiklóson volt gimnáziumi tanár, de... De a huszadik századi ókortudomány pápája, bizonyítván legnagyobbjá, *Franz Altheim* bizalmas barátja, állandó levelezőpartnere is volt. Altheim nem arról volt neve-

zetes, hogy túlzásba vitte volna a szerénységet. Sőt. Ha valakinek nem voltak önértékelési zavarai, az ő volt. Tudta, hogy ebben a világszakmában ő vitathatatlanul első. És mégis! Azt írta (látam a levelet) id. Kövendi Dénesnek valamely ógörög probléma kapcsán: *Maga ehhez jobban ért.* Azt hiszem, e kis adalék többet mond(hat), mintha felsorolnám id. Kövendi Dénes (a családban nemzedékekre visszamenően az elsőszülött fiú Dénes lett) nagyszerű dolgait, élükön a ma is abszolút biztonsággal használható és használt Platon-fordításait. Nos, a kis Kövendi Dénes egy ilyen tudományos műhelyben nőtt fel. Maga is a klasszikus stúdiumok iránt érzett vonzalmat, történelem-latin szakosként lett az Eötvös Kollégium tagja. (Ez még az igazi Eötvös Kollégium volt, a *Gombocz Zoltán, Horváth János, Szekfű Gyula* és társaik kirepítő fészke.) A tudományos érdeklődés, a tudomány iránti szenvedély gyerekkora óta szerves része volt ifj. Kövendi Dénes szellemi és lelki világának. Mindenkoron a legjobbak, az igazán csúcson levők műveit forgatta. És ha beletanult valamibe, akkor abba igazán beletanult. Nem adta a tökélynél alább. Remek latinista lett. Majd remek, első osztályú pedagógia-tudományi-pszichológiai szakértő. Amikor középiskolai tanársága előtt kiderült, hogy – az ötvenes években – nemigen lelkesül senki sem a latin stúdiumokért, átnyergelt (ahogy a rendszerváltás után sok gimnáziumi orosz tanár váltott át németre vagy angolra) oroszra, csakhogy ebben is a maximumra törekedett. Olyan oroszos lett, hogy a művelődési minisztérium pedagógiai fordító csoportjában (szakmában kellett annak idején magyarul közreadni a sztálinista pedagógia-tudomány legfrissebb eredményeit) messze a legjobbnak számított. Egyébként tanárnak is kiemelkedő volt. Egyik tanítványa, jelentős magyar író, mindmáig úgy emlékszik vissza rá, hogy soha jobb tanárral nem volt dolga, mint Kövendi Dénessel, akit egyébként Bajusznek neveztek, és aki olyanféleként tanította az oroszot, mint *Péterfy Jenő* annak idején a németet. Az ismert anekdota szerint Péterfy épp Aquinói Szent Tamás ötödik istenbizonyításának cáfolatát végezte be, amikor véget ért a német-

óra. Szóval nagyszerűen megállt mindegyik, javarészt véletlen adta, (kényszerszülte) posztján. Ám igazi ambíciója, igazi vágya a tudomány felé terelte volna. De ilyesmire – egyetemi, kutatóintézeti állásra – soha nem kínálkozott lehetőség. Az egyre népesebb családot viszont el kellett tartani. 1968-ban került Dénes a KMK-ba, a szakkönyvtárba. Az lenne a természetes, ha azt hinnénk, hogy szinekúrának tekintette ezt az állást. Tekinthette volna, hisz sokan, igen sokan vállaltak úgy könyvtári állást, hogy annak atomernyője, védettsége alatt végezték főállásban nem végezhető tudományos munkásságukat. Hadd ne soroljam a neveket. Egy példát azonban megemlítenék. *Hamvas Béla* egy visszaemlékezésében arról szól, hogy lelkiismeret-furdalása van amiatt, hogy sokszor nem hivatali kötelességeit végezte, hanem filozófiai olvasmányokba mélyedt. Azt is hozzáteszi ehhez, hogy lelkifurdalását nem szünteti meg, ha arra gondol, hogy kollégái nem az olvasás kedvéért vettek el időt a kötelező tevékenységektől, hanem zónázásokért, sörözésekért, a kolléganőknek való udvarlásokért (stb.). Tény, írja Hamvas Béla, nem végeztem becsületesen hivatali munkámat. Nem így Kövendi Dénes. Ő aztán igazán nem így. (Pedig azt is megjegyezhetnénk, hogy Hamvas Béla – lopva végzett filozófiai olvasmányok mellett és ellenére – mindmáig a legjobb állománygyarapító könyvtárosa volt a FSZEK-nek.) Hanem hogyan?

Kövendi Dénes mindenekelőtt beletanulta magát a könyvtárosi szakmába. Egy szobában ült *Horváth Magdával*, akit mesterének (mesternőjének) tekintett. Horváth Magda (tudja-e még valaki?) a katalógizálás elméletének és gyakorlatának, a címleírásnak és a hasonlónak volt a nagymestere. Másról sem tudott beszélni (néhány évig én is szobatársa voltam), mint a könyvtártudományról. Dénes itta a szavait, tanulta a tanulivalókat. De volt egy másik mestere is. *Sebestyén Géza*, az OSZK akkori főigazgató-helyettese, aki sokszor naponta, de hetente legalább egyszer hosszabb beszélgetésbe bonyolódott Dénessel (néhány ilyen beszélgetésnek magam is szem- és fültanúja voltam). Engem addig érdekelték ezek

a beszélgetések igazán, amíg néhány kálvinista hitcikkelyről esett szó (mélyen egyetértettek), vagy amikor általános nyelvészeti kérdések merültek fel (mindkettejüket mélységesen konzervatívnak gondoltam, bár azóta a nyelvtudomány nekik adott igazat), ám legtöbbször mégis könyvtártudományi kérdésekről esett szó. Dénes nem járta ki az egyetemen a könyvtár szakot. De Sebestyén Gézától és Horváth Magdától tanult, bizonyonlag magasabb szinten, mint az egyetemen. Ám ez csak a kezdet volt.

Kövendi Dénes a KDSZ (Könyvtári és Dokumentációs Szakirodalom) szerkesztőjeként lett munkatársa a szakkönyvtárnak. Mit jelentett ez?

A KDSZ referálólap volt (és ma is az), vagyis a világ könyvtártudományi (informatikai) irodalma legfontosabb publikációinak rövid (néha nem is olyan rövid) ismertetéseit hozta. A referálólap szerkesztője, vagyis Kövendi Dénes részint áttekintette a szakkönyvtárba járó folyóiratokat, eldöntötte, gyakran másokkal is konzultálva, hogy mely cikkek, mely tanulmányok, mely híradások fontosak, referálandók. Azután a kiválasztott, fontosnak bizonyult cikkek – természetesen eredeti nyelvű másolatát - kiadta a megfelelő referáló készüléssel rendelkező külsőknek (néha belsőknek is, de a külsők voltak többen). Kövendi Dénes tehát, az autodidakta, a könyvtárszakos diplomával nem rendelkező, gyakorlatilag folyamatosan áttekintette szinte a teljes nemzetközi könyvtári szakirodalmat. Mivel – tekintsünk el az ókori nyelvektől, hisz azokon nemigen lelhető könyvtártudományi szakirodalom – Dénes angolul, franciául, németül, oroszul, olaszul folyékonyan olvasott, ő, a nem könyvtáros, ő, a könyvtári diplomával nem rendelkező, ő, az autodidakta olvasta el a legtöbb könyvtártudományi cikket, tanulmányt, monográfiát széles e hazában. Azt hiszem, nem túlzás a szó, ha azt mondom, volt két vagy három olyan évtized, amikor Kövendi Dénes – az autodidakta, a professzionálistas korába csöppent autodidakta – volt a legtajékozottabb magyar könyvtáros (ha persze nem számítjuk a még nála is naprakészebb Papp Istvánt. De ezúttal ne számítsuk).

És hogy mennyire beleadta magát a könyvtár-tudományba! Azt hiszem (egy ideig láttam is, vele egy szobában ülven), éjjel nappal a könyvtári ügyekkel foglalkozott. Iszonyú mennyiségű külföldi cikket olvasott el, többször is. Először, amikor kiválasztotta, aztán akkor, amikor ki kellett derítenie, hogy aki referált, valóban azt referálta-e, amit referálnia kellett (volna). Végül, és ez már nem az autodidakta könyvtárost, hanem a nagy magyar stilisztát dicséri, magyar nyelvre kellett átfordítania (mert erre roppant kényes volt) a referálók állítólag magyar nyelvű szövegeit. Amíg egy szobában ültünk, és folyamatosan láttam, miként referáltat Dénes, egyetlen olyan referáló volt, aki „tisztázatba”, vagyis előre nyomtatott keretekbe írhatta referátumait. Mindenki más sokszorosán átíratott Dénes által. (Az az egyetlen, talán mond valamit ma is a neve, a Posta könyvtárának vezetője, a későbbi nagy magyar történész, professzor és akadémikus, *Engel Pál* volt. Dénesnek javítás nélkül, kizárólag ő felelt meg.)

Most nem térnék ki arra, hogy aki – szinte egyetlen – átlátta a világ egész könyvtártudományi termését, az persze abszolút szakemberként szólhatott hozzá a könyvtári és tájékoztatósi

tezaurusz kérdéseire. Ezt a tezauruszt Dénes Horváth Magdával együtt csinálta meg. És hogy ma is megvan, és használják dénesi alapokon, az azt is bizonyítja, hogy még holtában is van beleszólása az autodidaktának a profik világába. Akik ezt a jogot mindenkor a legnagyobb mértékben el is ismerték.

Kövendi Dénes a nagy, a legnagyobb, legtöbbet teljesítő könyvtárosok közé emelkedett. De vajon jól történt ez így?

Kövendi Dénes nagy, akár európai rangú tudós is lehetett volna. Irodalomtudósként, nevelésteoretikusként, Ady vagy Karácsony Sándor monográfusaként bizonyonnyal akadémikusi rangot is kaphatott volna. És nem arról van szó, hogy – eloregedvén – elvesztette érdeklődését e nagy témák iránt. Végig egzisztenciálisan vonzották e témák, és dolgozott is rajtuk. De életét – talán sikerült bemutatnunk mégiscsak a könyvtári dolgoknak szentelte. Legnagyobb teljesítményei erre a terepnek esnek. Autodidakta volt, de a legnagyobbak közül való. Hasonló már – azt hiszem – nem jöhet utána.

Vajda Kornél

Befejezéshez közeledik a Román Nemzeti Könyvtár épülete

Körülbelül négy hónapon belül elkészül a Román Nemzeti Könyvtárnak helyet adó épület, így év végére elkezdheti ottani működését az intézmény – jelentette ki Kelemen Hunor művelődési miniszter.

Az épület munkálatait hosszú esztendő stagnálása után négy évvel ezelőtt kezdték újra.

Számadatokban a Román Nemzeti Könyvtárról: az olvasóterem felülete 14 000 m², a raktár-felületeké 35 000 m², az irodáké 8000 m², a díszterem 400 férőhelyes. Az épület tartalmaz konferenciatermeket, valamint rendezvény- és multimédia-termeket is.

A befejezéshez közeledő Román Nemzeti Könyvtár épületét bemutató film megtalálható itt:

http://www.youtube.com/watch?v=xn2cey0auqg&feature=player_embedded#at=67

Források: <http://itthon.transindex.ro/?hir=26748>

<http://www.gandul.info/news/reportaj-multimedia-cum-arata-noul-sediu-al-bibliotecii-nationale-cladirea-cu-sali-de-lectura-de-14-000-mp-in-care-s-au-investit-deja-83-de-milioane-de-euro-8528872>

A ReMek e-Hírlevél 2011/8. száma alapján:

Haraszti Katalin (*IFLA-HUN moderátor, IFLA-HUN, 2011. 08. 12.*)